

formální pochybení, regionální odborník třeba odhalí v údajích o „svém“ oberlandrátovi či v popisu fotografií nějaký věcný omyl. To se stát může a je pravděpodobné, že tomu tak při úctyhodném záběru publikace i bude. Laskavý, a především poučený uživatel však nad těmito drobnostmi jistě rád mávne rukou, protože pro něj bude mít celek mnohem větší hodnotu než jakýkoliv detail. A bude mít pravdu, když tímto postojem ocení obrovské úsilí autorů i nespornou hodnotu práce jako celku. Kvalitně připravený a realizovaný výzkumný projekt se zhmotnil do podoby potřebného a užitečného díla. Kéž by tomu tak bylo vždy...

Karel Řeháček

Martin KLEČACKÝ a kol., *Slovník představitelů politické správy v Čechách v letech 1849–1918*, Praha, Národní archiv, 2020, 974 s.

Kromě výše recenzované publikace *Úřady oberlandrátů v systému okupační správy Protektorátu Čechy a Morava a jejich představitelé* je v pořadí druhým významným aktuálním biografickým počinem z produkce Národního archivu (NA) úctyhodně obsáhlý biografický lexikon, který vznikl ve spolupráci s Masarykovým ústavem a Archivem Akademie věd České republiky a v němž se kolektiv autorů pod vedením Martina Klečackého zaměřuje na představitele politické správy v Čechách před rokem 1918.

„*Koukni do Špiritové*“, zněla dosud častá a dobře míněná rada starších kolegů mladším historikům a archivářům, kteří potřebovali získat biografické či profesní údaje např. o okresních hejtmanech. Slovník představitelů státní správy v Čechách 1850–1918, sestavený archivářkou Státního ústředního archivu v Praze (dnes NA) Alexandrou Špiritovou, byl skutečně mezi odbornou veřejností oblíbený a často využívaný,^{3]} nejen kvůli množství cenných údajů, které obsahoval, ale také kvůli jeho praktické skladnosti, jež vycházela z jeho formátu.

Mnozí si však uvědomovali, že zmíněná biografická příručka má své limity, které spočívaly v selektivnosti výběru zachycených osobností i z omezeného množství informací. To bylo dáno jak tehdy využitelnými informačními zdroji, tak vlastními rozsahy a obsahy jednotlivých biogramů. A věděla to, možná nejlépe ze všech, i sama autorka, která začala bezprostředně po vydání svého díla shromažďovat podklady k jeho upgradu. K tomu sice nakonec již za jejího života nedošlo, přesto se Špiritové poznámky a výpisky staly pro její pokračovatele cenným vodítkem.

^{3]} Alexandra ŠPİRITOVÁ, *Slovník představitelů státní správy v Čechách v letech 1850–1918*, Praha 1993.

Ředitelka NA Eva Drašarová v úvodu k recenzované publikaci uvedla to, co pozná každý uživatel po prolísování několika stránek: rozhodně se nejedná o upgrade. V žádném smyslu tohoto slova. Čtenář k verifikaci tohoto tvrzení nakonec ani knihou listovat nemusí, stačí pouze optické srovnání obou publikací. A již po zběžném pročtení zjistí, že skutečně vznikl lexikon zcela nový. Špiritová byla první, Klečacký a spol. jsou prostě jiní.

Kvalitativní změna je vyložena již v Klečackého předmluvě, z níž jsou rozdíly patrné okamžitě: nesrovnatelně větší pramenný záběr, množství kvalitní odborné literatury, dělný autorský tým. A samozřejmě i výpočetní technika, která práce tohoto typu výrazně usnadňuje a o níž si mohla Špiritová nechat ve své době pouze zdát. To vše umožnilo autorskému týmu nevidaný rozlet, který, spojený s pílí a akribií všech zúčastněných, nemohl nepřinést výsledky.

Další drobná kapitola informuje uživatele o základním vymezení „kolbiště“ publikace, o systému politické správy a jeho změnách v letech 1849–1918. Tento text je výstižný, přehledový, do podrobností není třeba zacházet, pro uživatelské potřeby lexikonu zcela dostačuje, pro další informace může zájemce sáhnout do existující odborné literatury, zejména *Dějiny správy*. Příjemným a užitečným doplněním textu jsou však hlavně přehledová schémata hodnostních tříd a úředních titulů, krajského zřízení z roku 1855 včetně podřízených okresních úřadů, okresních hejtmanství z roku 1868 či platových poměrů úředníků.

Jedním z velkých nedostatků slovníku Špiritové byla jistá nezřetelnost výběru zachycených osobností. Z mnohých hesel nebylo zcela patrné, jakou pozici daná osoba v systému politické správy vlastně zastávala, v jakém postavení v úřadu působila, chyběla jasná geneze jejího služebního postupu. Autorský tým pod vedením Klečackého si byl tohoto hendikepu našťásti dobře vědom a v kapitole týkající se úředníků a jejich kariéry ve struktuře hesla zcela pregnantně popsal, kdo v recenzovaném lexikonu bude uveden (s. 33–34). Další důležitou informací je pak i to, jak a proč struktura hesla vypadá a z jakých zdrojů byly údaje v jednotlivých kategoriích získávány.

Následuje přehled nejdůležitějších využitých archivních souborů (již nejen těch v péči NA, ale též dalších archivních institucí), dobových periodik, citované základní biografické literatury (kromě českých lexikonů také rakouské Aldgasser a Wurzbach), ovšem další prameny a odborná literatura jsou uvedeny i přímo u jednotlivých biogramů, a seznam zkratk.

Od s. 47 pak už následuje pravá biografická smršť. Jednotlivá hesla jsou vytvářena podle předem stanovené struktury a obsahují opravdu obrovské množství různorodých údajů. V tom je skutečně, ve srovnání se Špiritovou, dílo Klečackého a jeho spolupracovníků unikátní a nejspíš nedostizitelné. Je jen stěží představitelné, kolik času a úsilí tohle všechno stálo. Až se ani nechce psát drobná výtka, že by si text pod přehledovou tabulkou s genezí služebního

postupu úředníků zasloužil alespoň drobnou grafickou stratifikaci v něm obsažených informací. Jako u těch oberlandrátů, chce se dodat, jenže těch bylo jen 53, kdežto zde se jedná o tisíce jmen. A každý řádek navíc představuje v tomto množství ve výsledku mnoho nových stránek. Vím, a tak už raději mlčím...

Precizní jsou i přehledy, které následují po vlastních biogramech (od s. 827). Seznamy českých místodržitelů a pražských policejních ředitelů, přehledy departementů v různých obdobích vývoje místodržitelství i s jejich úřední náplní, ale hlavně to, co potěší regionální historiky, archiváře i badatele: personální obsazení vedení okresních hejtmanství (úřadů, politických správ), mnohde dovedené až do roku 1938! Následují seznamy hesel a vyobrazení, klíčový jmenný rejstřík a cizojazyčné shrnutí (škoda, že není také v němčině).

A na závěr jen zběžná kontrola obsahu: mí oblíbení plzeňští okresní hejtmani Dvořák a Hatlák tu jsou též, první na skupinové fotografii, druhý má dokonce i vlastní portrét. Všechny uváděné údaje k nim jsou pravdivé, což velmi oceňuji. A jsem přesvědčený, že to nebude jen můj názor. Do knihoven vědeckých, akademických i paměťových institucí se díky Klečackému a jeho spolupracovníkům dostává potřebná a nesmírně kvalitní publikace, která její autory bezpochyby přežije. A plným právem!

Karek Řeháček